

اشاره

معلمان هنر به عنوان مجریان اصلی برنامه‌ریزی درسی استوانه‌های مهم و اثرگذار در فرایند آموزش هنر به‌شمار می‌روند. درگیری مستقیم با مواد آموزشی و عبور دادن آن‌ها از فراز و نشیب آموزش، سازگار کردن مطالب با کلاس درس و از همه مهم‌تر به‌وجود آوردن نگرش موردنظر با اهداف درسی از نکاتی است که همت ولای معلم آن‌ها را به سر منزل مقصود می‌رساند. این سلوک آموزش‌موردنظر با تجربه‌های گرانقدری را نیز موجب می‌شود که برخی از شرایط آموزش یعنی آن‌چه که به قول معروف در «کف کلاس» می‌گذرد و یا برنامه‌ریزان را از چند و چون شرایط آموزش یعنی آن‌چه که به قلم‌شدن معلمان و ماندگار کردن آگاه سازند. مجله «رشد آموزش هنر» اگرچه آگاه است که برخی از نکات می‌تواند از نظر تیزبین دبیر هنر مخفی دیدگاه‌ها را بسیار مغتنم می‌داند و اگرچه تلاش آگاه است که از طریق چالش مستقیم با مواد درس هنر به‌دست می‌آید، بسیار آموزنده بماند اما بدون تردید دست‌مایه‌ای که به شکل مطلوب در فرایند تعلیم و تربیت خود دیدگاه دبیر هنر به‌کار گرفته شود. در یک هم‌فزایی محصول نهایی به شکل هنر را تجربه کرده است. ضمناً ارسال این نوشته برای گروه هنر دفتر تألیف و نوشتار حاضر از این منظر به موضوع پرداخته و در کلیت خود دیدگاه دبیر هنر محسوب می‌شود که حذاقل ۱۵ سال آموزش در موارد ذکر شده به ایجاد بحث‌های سازنده نقد هنری کمک خواهد کرد. ارائه دیدگاه‌های این گروه در مورد آموزش هنر به‌کار گرفته شود.

کلیدواژه‌ها: کتاب هنر سوم راهنمایی، خوش‌نویسی، نقد و بررسی بخش خوش‌نویسی کتاب هنر سال سوم راهنمایی

آن‌چه در کف کلاس می‌گذرد

فرشاد بابلی
دبیر هنر

در راستای موضوع مورد بحث مهم‌ترین مسائلی که به ذهن‌خطور می‌کند مشتمل بر پرسش‌ها و مطالب زیر است:
۱. آیا محتوای قسمت خوش‌نویسی با اهداف درسی تطابق دارد؟

۲. آیا محتوای قسمت خوش‌نویسی با محتوای کتاب سال‌های قبل و بعد از کتاب سوم مطابقت می‌کند؟
۳. آیا محتوای کتاب با سن، علائق، نیازها و توانایی‌های فراگیران هم‌خوانی دارد؟

۴. آیا تناسبی بین حجم محتوا با ساعات تدریس وجود دارد؟

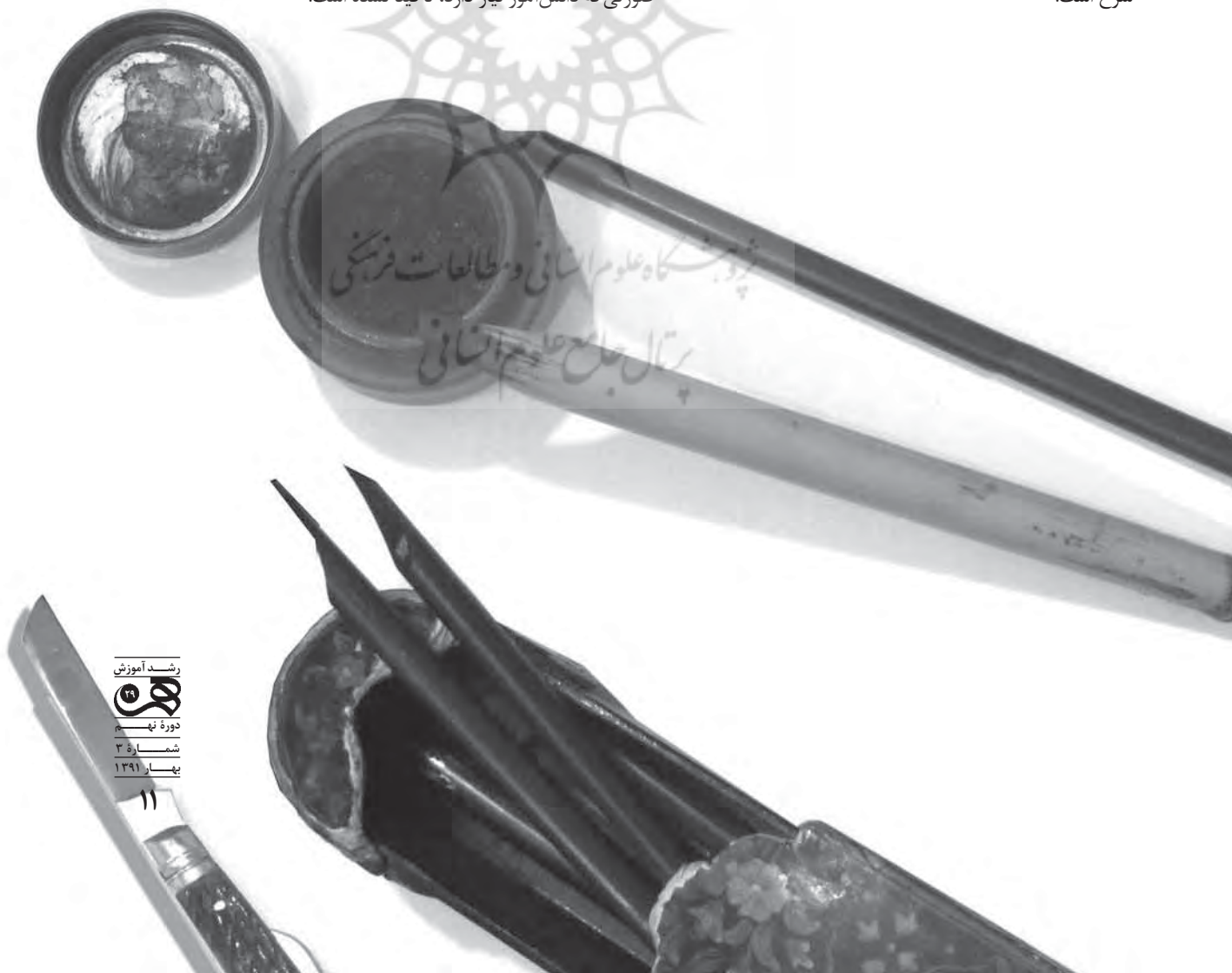
۵. آیا تناسبی بین جنس (کیفیت) کاغذ با سن، علائق و موضوع درسی فراگیران وجود دارد؟

۶. آیا عدم کاربرد خط زمینه در بعضی از دروس خوش‌نویسی فراگیران را دچار مشکل نمی‌کند؟

قبل از هرگونه پاسخی که متناسب با پرسش‌های فوق باشد با توجه به مطالعه و انجام نظرسنجی که از همکاران و دانش‌آموزان به عمل آورده‌ام، معایبی که بیشتر پاسخگویان (در این کتاب) با آن روبه‌رو بوده‌اند به صورت خلاصه بدین شرح است:

الف) سرمشق‌های خوش‌نویسی با توجه به روند یادگیری دانش‌آموزان دارای مشکلات چندی است، زیرا بعضی از سرمشق‌ها که در اول کتاب یعنی در درس‌های اول و دوم تحریر شده، یادگیری آن بسی سنگین‌تر و مشکل‌تر از سرمشق‌هایی است که در اواسط و یا اواخر دروس خوش‌نویسی مطرح شده است. لذا معلم با استفاده از طریقه پیشبرد روش تدریس خوش‌نویسی برای دانش‌آموزان باید خود اقدام به ابداع یک سری روش‌های ساده کند تا توان یادگیری را در دانش‌آموزان افزایش دهد. از زاویه دید خودم به عنوان یک معلم هنر، در تدریس خوش‌نویسی با توجه به سرمشق‌های کتاب و نحوه آموزش سرمشق‌های آن، نمی‌توان دانش‌آموزان را به سادگی به نتیجه‌ای مفید و قابل قبول رساند.

ب) نکته دیگری که درباره کتاب هنر (قسمت خوش‌نویسی) سوم راهنمایی می‌توان مطرح کرد، ندادن توضیح کافی و یادآوری اتصالات برای دانش‌آموز است؛ زیرا به وفور در دروس خوش‌نویسی به سطرهایی برمی‌خوریم که صرفاً به کل سطر توجه بیشتری شده و نسبت به تکرار تحریر و یادآوری قواعد نگارش حروف و اتصالات، مشکل به آن صورتی که دانش‌آموز نیاز دارد، تأکید نشده است.

در بررسی‌های به‌عمل آمده مشخص می‌شود که محتوای کتاب درسی به‌صورت کلی با اهداف تعیین شده مطابقت دارد اما با توجه به این مطلب که مطالب کتاب به‌طور متناوب تمرین و تکرار نمی‌شود، جوابگوی اهداف تعیین شده نیست.

در مورد **پاسخ به سؤال دوم** می‌توان گفت که کتاب سال سوم با کتاب اول و دوم در مورد موضوعاتی نظیر آموزش حروف و اتصالات، یک راه مشخص و از پیش تعیین‌شده‌ای را طی می‌کند و پس از نحوه نگارش سطر و قواعد مربوط به آن در نهایت در سال سوم مسئله آشنایی دانش‌آموزان با ترکیب دو سطر، سیاه‌مشق و یادآوری بعضی از مطالب کتاب اول و دوم پیش می‌آید که به‌نظر می‌رسد یک ارتباط عمودی و منظم درباره تنظیم مطالب خوش‌نویسی کتاب سوم با اول و دوم وجود دارد؛ ولی پس از سال سوم، از آن‌جا که تغییر مقطع آموزشی مطرح می‌شود و با توجه به این‌که در مقطع تحصیلی بعدی **واحد انتخابی** هنر نیز وجود دارد، مطالب خوش‌نویسی کامل نبوده و جوابگوی نیازهای دانش‌آموزان نیست.

جواب سؤال ۳. سن فراگیران در این مرحله به هیچ عنوان با اهداف درسی منطبق نیست. به عنوان مثال، آموزش نستعلیق تحریری که باید از دوران ابتدایی شروع شود، در دوره راهنمایی آغاز می‌گردد. بنابراین تأثیرات لازم را در بهبود کیفیت کار دانش‌آموز نمی‌گذارد. به همین دلیل، آموزش نستعلیق تحریری و نستعلیق جنبه کاربردی خود را در مکاتبات روزمره از دست می‌دهد. این در حالی است که نداشتن جذبه لازم و کافی برای ایجاد انگیزه و خلاقیت‌های فردی دانش‌آموز و متناسب نبودن فضای کلاس برای انجام کار عملی باعث بی‌توجهی و عدم رغبت دانش‌آموز به این بخش از کتاب گردیده است.

جواب سؤال ۴. با توجه به این‌که کتاب هنر به دو قسمت طراحی - نقاشی و خوش‌نویسی تقسیم شده و نظر به این‌که زمان پیش‌بینی شده برای تدریس این کتاب در سال سوم راهنمایی (۴۵ دقیقه) را به خود اختصاص می‌دهد، مدت در نظر گرفته شده به هیچ‌وجه جوابگوی یک تدریس جامع (کامل و واف) در هیچ یک از دو بخش فوق نیست.

جواب سؤال ۵. در مورد سؤال پنجم، از آن‌جا کاغذ مورد استفاده خوش‌نویسی کاغذ گلاسه بوده و هیچ تناسبی بین مرکب و کاغذ گاهی در خوش‌نویسی وجود ندارد و همچنین تنوع رنگی (با توجه به سن دانش‌آموزان) در قسمت خوش‌نویسی به چشم نمی‌خورد، به‌طور حتم اگر تناسبی بین کیفیت کاغذ و علاقه و موضوع درسی هنر به وجود آید، بیشتر تأثیرگذار خواهد بود. البته موارد دیگری نیز وجود دارد که در بحث‌های بعدی به آن‌ها پرداخته شود.

ج) از نکات دیگر، عدم آشنایی دانش‌آموزان با جزئیات زندگی بزرگان خوش‌نویسی و شیوه کار آن‌هاست. و در صورت رفع این اشکال هم انگیزه‌ای در بین دانش‌آموزان ایجاد می‌شود و هم کتاب هنر و تاریخچه خوش‌نویسی اهمیت مضاعفی پیدا می‌کند.

د) با توجه به این‌که در خوش‌نویسی به خط زمینه اهمیت خاصی داده می‌شود ولی ما در خوش‌نویسی کتاب سوم راهنمایی، با عدم کاربرد خط زمینه در سرمشق‌ها مواجه می‌شویم؛ چنان‌که این مسئله دانش‌آموزان را در کاربرد خط زمینه دچار تردید می‌کند. حال در این‌جا به‌صورت خلاصه به بعضی از این دروس و سرمشق‌ها اشاره می‌کنیم.

درس چهارم سرمشق «درخت تو گر بار دانش بگیری»، درس پنجم سرمشق «به زیر آوری چرخ نیلوفری را»، درس هشتم سرمشق «چو خواهی که نامت رود در جهان»، درس نهم سرمشق «مکن نام نیک بزرگان نهان»، درس دهم سرمشق «مسلم اول شه مردان علی»، درس یازدهم سرمشق «عشق را سرمایه ایمان علی»، درس پانزدهم سرمشق «یکی نام نیکو ببرد از جهان» و درس شانزدهم سرمشق «یکی رسم بد از او ماند جاودان»

برای **پاسخ به سؤال اول**، ابتدا باید اهداف درسی کتاب را به صورت کلی تفکیک کرد که به‌طور خلاصه عبارت‌اند از:
 ۱. آموزش خط تحریری (نستعلیق تحریری)؛ ۲. آموزش حروف دایره معکوس؛ ۳. آشنایی دانش‌آموزان با روش تحریر حروف و اتصالات؛ ۴. آموزش و آشنایی با قواعد و نگارش ترکیب‌های دو سطر؛ ۵. آشنایی با آثار و احوال هنرمندان بزرگ خوش‌نویسی؛ ۶. آشنایی با سیاه‌مشق؛ ۷. روش انتخاب درست کشیده‌ها در سطر.